

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

БОБЕЛА Світлана Іванівна

УДК 37(477.87)(092):37.035-057.874(043.5)

**СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ
АВГУСТИНА ВОЛОШИНА**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки
01 Освіта / Педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дрогобич – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Гордієнко Ніна Василівна,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
кафедра соціальної педагогіки
та корекційної освіти, доцент.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Квас Олена Валеріївна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
кафедра загальної та соціальної педагогіки, завідувач;

кандидат педагогічних наук, доцент
Маляр Любов Василівна,
Ужгородський національний університет,
кафедра загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи, доцент.

Захист дисертації відбудеться 27 листопада 2018 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 36.053.01 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка за адресою: 82100, м. Дрогобич, вул. І. Франка, 24, 2-й поверх, к. 20.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://ddpu.drohobych.net> та в бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за адресою: 82100, м. Дрогобич, вул. Лесі Українки, 2.

Автореферат розісланий «26» жовтня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



Т. І. Пантюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і ступінь дослідженості проблеми. Соціально-політичні, соціально-економічні, духовно-ціннісні перетворення в Україні, пов'язані з реформуванням практично всіх сфер життєдіяльності людини, зумовлені складними й суперечливими процесами глобалізації в сучасному світі, разом зі значним позитивом спричинили появу цілої низки соціальних втрат і проблем, особливо гостро позначившись на специфіці соціалізації дітей та молоді, функціонуванні школи і сім'ї як головних соціальних інститутів.

Становлення підростаючого покоління України відбувається на тлі послаблення виховної ролі інституту сім'ї, збільшення кількості дисфункційних родин, масштабної трудової міграції населення, що спричинила появу нового соціального феномена – дистантних сімей трудових мігрантів, сприяла переакцентації ціннісних установок батьків і дітей, формуванню деформацій у процесі соціалізації дітей, стала одним із вагомих чинників загострення проблеми соціального сирітства. Зміна пріоритетів у сфері агентів соціалізації, коли не батьки чи шкільний вчитель відіграють провідну роль у вихованні підростаючого покоління, а насамперед засоби масової комунікації, Інтернет, соціальні мережі, викликають порушення балансу між реальним і віртуальним середовищем соціалізації, в якому перебувають сучасні неповнолітні та молодь. Омолодження і розширення сфери негативних явищ серед неповнолітніх та молоді (насамперед різних видів залежностей, хворіб, що передаються статевим шляхом і т. ін.) сьогодні є однією з найбільших загроз для здоров'я української нації.

Серед важливих ознак українського сьогодення – наймасштабніша в Європі з часів Другої світової війни внутрішня міграція населення, що виникла внаслідок анексії Російською Федерацією Криму та військових дій на Сході України; загострення мовного питання, зокрема на теренах Закарпаття і Буковини, пов'язаного із набуттям чинності прийнятого у 2017 р. Закону України «Про освіту», яким передбачено перехід у всіх навчальних закладах країни на навчання державною мовою, у тому числі й дітей з родин нацменшин.

Поглиблення та загострення цих процесів висувають на перший план завдання цілеспрямованого формування соціально значущих якостей особистості, необхідних для її успішної соціалізації, зумовлюють необхідність науково обґрунтованої системи соціального виховання підростаючого покоління, здатного опиратися загрозам і робити правильний вибір, формування національно свідомого покоління, об'єднаного спільними державною мовою, культурою і традиціями, поглядом на історію країни, але здатного неконфліктно жити в умовах глобалізованого світу і реаліях сучасного українського соціуму.

Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти спрямовані на формування соціально активного й відповідального, творчого й працелюбного підростаючого покоління шляхом залучення його до процесів державотворення, реформування суспільних відносин. Перед школою й іншими освітніми закладами ставиться завдання утвердження принципів загальнолюдської моралі, забезпечення духовної єдності поколінь, засвоєння учнівською молоддю соціального досвіду,

культурно-ціннісних надбань українського народу; формування в юнаків та дівчат, незалежно від національної приналежності та віросповідання, рис громадянина Української держави, розвинутої духовності, прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, які населяють Україну.

Українська педагогічна наука і освітньо-виховна практика, увібравши найновіші досягнення сучасної педагогічної теорії, прагне забезпечити підготовку підростаючого покоління до життя в нових суспільних умовах, сформувати в них готовність, прагнення і волю активно впливати на утвердження нових суспільних пріоритетів і духовних цінностей.

Теоретико-методологічні основи виховання розроблено у працях І. Беха, З. Ваколі, О. Вишневського, Л. Грицик, О. Квас, О. Кобрій, Л. Назаренко, О. Невмержицької, В. Огнев'юка, М. Пантюка, Т. Пантук, Г. Розлуцької, Н. Скотної, М. Стельмаховича, І. Трухіна, М. Чепіль та ін.

Психологічні та соціально-педагогічні аспекти процесу соціального становлення особистості стали об'єктом пильної уваги Л. Ази, О. Безпалько, Г. Бондаревої, О. Бурим, Ю. Василькової, Ю. Галагузової, Ю. Гепнера, Н. Гордієнко, В. Зеньковського, А. Іванченка, Т. Калуги, А. Капської, П. Кліша, І. Ковальчук, С. Лобанової, Г. Майбороди, Д. Малкова, А. Мудрика, О. Пахомової, Ю. Поліщука, А. Рижанової, М. Савчина, О. Середюк, С. Товщика, Л. Цибулько, Н. Чернухи, С. Черняка, К. Чертової, М. Шакурової, О. Яковлевої, Е. Яновської та ін.

Звернення до педагогічної спадщини минулого, зокрема до освітнього доробку видатного закарпатського педагога А. Волошина, вивчення шляхів розв'язання аналогічних сьогоденним соціальних проблем є надійним джерелом розвитку сучасної системи соціального виховання, спрямованого на формування соціальної єдності, національної свідомості та ідентичності, громадянської позиції підростаючого покоління незалежної держави України.

До джерел педагогічної спадщини вченого А. Волошина зверталися чимало науковців, з-поміж них: Ю. Балега, М. Басараб, М. Баяновська, Т. Беднаржова, В. Бірчак, З. Ваколя, М. Вегеш, Н. Вигодованець, Б. Галас, О. Гапак, В. Герасимчук, В. Гомоннай, М. Євтух, М. Зимомря, В. Кемінь, М. Кляп, В. Кобаль, Л. Маляр, О. Мишанич, Л. Ньорба, М. Пагута, І. Розман, В. Туряниця, Г. Шикітка, Л. Штефан, О. Яцина та ін.

Різні аспекти публіцистичної, мовознавчої, літературознавчої, громадсько-політичної діяльності А. Волошина знайшли втілення у працях таких вітчизняних науковців, як Т. Беднаржова, М. Вегеш, В. Ганчин, В. Гренджа-Донський, Н. Грибенюк, М. Делеган, Г. Дем'ян, О. Довганич, В. Задорожний, М. Зимомря, А. Зінченко, Д. Кадар, О. Колянчук, Ф. Куля, А. Кущинський, Л. Маляр, О. Мишанич, В. Німчук, Л. Ньорба, В. Попик, Н. Ребрик, Т. Сабадош, М. Сабова, І. Сенько, В. Тарасюк, М. Фостун, В. Худанич, І. Чаварга, П. Чучка, В. Шандор, А. Штефан, А. Якеш, М. Яшко та ін.

У центрі уваги дослідників педагогічної спадщини А. Волошина були різні питання процесів навчання та виховання підростаючого покоління. Розвідки згаданих учених певною мірою збагатили науково-інформаційну базу

та дають підставу стверджувати, що дослідження саме соціального виховання потребує подальшого вивчення і висвітлення.

Докорінне реформування усіх галузей українського суспільства істотно вплинуло на систему освіти, процес соціального виховання дітей і молоді, поставлених у ситуацію адаптації до принципово нових умов життя, вільного розвитку демократичного громадянського суспільства. Аналіз психолого-педагогічних джерел та досвіду організації виховного процесу в умовах реформування освітньої галузі виявив у теорії та практиці соціального виховання низку суперечностей між:

- вимогами забезпечення оптимальних умов соціалізації і розвитку учнівської молоді та недостатньо сприятливим соціальним фоном організації виховного процесу в сучасних умовах, що обумовлено як негативними тенденціями розвитку цивілізації загалом, так і кризовими явищами в українському соціумі;

- потребою формування в учнівської молоді соціально значимих особистісних якостей, що відповідають динамізму сучасного суспільства і є необхідними для успішного функціонування у ньому, та цілями і змістом освіти, педагогічним інструментарієм соціального виховання в сучасній школі та інших соціальних інститутах;

- необхідністю впровадження прогресивних ідей гуманізації і демократизації соціального життя і освітньої практики та зниження виховної й соціалізуючої функції освіти на фоні поширення ставлення до неї як до «освітньої послуги»;

- потребою учнівської молоді у самовдосконаленні, пошуку відповідей на питання про сенс життя і недостатньою життєвою компетентністю, обмеженим досвідом практичного і духовного опанування дійсності;

- важливістю впровадження актуальних положень соціального виховання у педагогічній спадщині А. Волошина та недостатнім представленням його доробку як в освітньо-виховній практиці загалом, так і, зокрема, в практиці підготовки майбутніх педагогів в Україні.

Об'єктивна потреба дослідження та розкриття концептуальних засад соціального виховання у педагогічній спадщині А. Волошина, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Соціальне виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині Августина Волошина»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою частиною комплексного дослідження кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Теоретико-практична підготовка фахівців соціальної сфери на засадах компетентнісного підходу» (номер державної реєстрації 0116U 003882). Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 3 від 17 березня 2011 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 24.05.2011 р.).

Метою дослідження є здійснення наукового аналізу та систематизації поглядів А. Волошина на проблему соціального виховання учнівської молоді в контексті актуальних питань розвитку сучасної національної системи виховання.

Відповідно до об'єкта, предмета і мети сформульовано **завдання дослідження**:

- проаналізувати генезу поглядів на соціальне виховання як науково-педагогічну проблему;
- охарактеризувати досвід педагогічної діяльності закарпатського діяча А. Волошина, його внесок у розробку теоретичних та практичних засад соціального виховання учнівської молоді;
- виокремити концептуальні засади соціального виховання у педагогічній спадщині А. Волошина;
- окреслити особливості впливу соціальних інститутів – сім'ї, школи, церкви, та педагогічного інструментарію на процес соціального виховання учнівської молоді у педагогічній концепції А. Волошина;
- обґрунтувати значення педагогічної спадщини А. Волошина для сучасної освітньо-виховної та соціально-педагогічної теорії і практики.

Об'єкт дослідження – педагогічна спадщина А. Волошина.

Предмет дослідження – соціальні інститути та педагогічний інструментарій соціального виховання учнівської молоді в системі педагогічних поглядів А. Волошина.

Методи наукового дослідження:

загальнонаукові (історичний і порівняльний аналіз науково-педагогічної літератури та фактів щодо розвитку ідей соціального виховання в науково-педагогічній спадщині А. Волошина);

біографічний (вивчення біографії, основних етапів життєдіяльності А. Волошина, конкретного особистого внеску педагога у розвиток теорії і практики соціального виховання учнівської молоді);

хронологічний (дослідження процесу розвитку педагогічних ідей А. Волошина у хронологічній послідовності);

прогностичний (визначення перспективних шляхів впровадження ідей соціального виховання учнівської молоді в сучасних умовах).

Теоретико-методологічну основу дослідження становить:

теорія наукового пізнання з її вимогами об'єктивності, доказовості, історизму; зв'язок теорії та історії соціального виховання з соціально-педагогічними проблемами сучасності; доцільність використання в сучасних умовах педагогічних ідей А. Волошина;

системний підхід, який уможливорює розгляд ідей соціального виховання у педагогічній спадщині А. Волошина під впливом різних соціальних інститутів у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості;

герменевтичний підхід, що дає змогу тлумачити педагогічні ідеї А. Волошина у контексті його громадської, культурно-освітньої, літературної та релігійної діяльності;

регіональний підхід, що дає можливість аналізувати ідеї соціального виховання учнівської молоді Закарпаття у контексті суспільно-політичних та культурно-освітніх процесів України у досліджуваний період.

Наукова новизна та теоретична значущість результатів дослідження полягає у тому, що:

уперше на конкретному історико-педагогічному матеріалі *висвітлено* теоретичні напрацювання А. Волошина з проблеми соціального виховання учнівської молоді в контексті полікультурного освітнього простору Закарпаття;

доповнено педагогічну теорію науковими знаннями про еволюцію поняття «соціальне виховання»;

виокремлено напрями соціального виховання учнівської молоді крізь призму поглядів ученого (релігійне, морально-духовне, розумове, фізичне, трудове, естетичне, статеве);

систематизовано зміст, форми та методи соціального виховання учнівської молоді в сім'ї та школі у творчій спадщині видатного закарпатського педагога;

окреслено погляди А. Волошина на роль церкви і релігії у соціальному вихованні учнівської молоді у досліджуваний період;

узагальнено позитивний досвід педагогічних ідей вченого й *обґрунтовано* значення педагогічної спадщини А. Волошина для сучасної освітньо-виховної та соціально-педагогічної теорії і практики.

Практичне значення дослідження полягає у систематизації та узагальненні накопиченого матеріалу з проблем соціального виховання учнівської молоді, що є основою для дослідження полікультурного освітнього простору в багатонаціональній Україні. Результати дослідження сприятимуть систематизації понятійно-категорійного апарату при виконанні педагогічних досліджень теоретичного і прикладного характеру, можуть бути використані при розробці навчально-методичного забезпечення викладання у педагогічному закладі вищої освіти таких дисциплін, як «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Теорія та історія соціального виховання», «Історія педагогіки», «Історія соціальної педагогіки», «Теорія та історія соціального виховання», «Методика соціально-виховної роботи», «Соціалізація особистості» тощо, а також при складанні бібліографічних покажчиків. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані працівниками освітньої сфери в організації соціально-виховного процесу сучасних школярів тощо.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 357 від 11.04.2018 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 1412 від 18.04.2018 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 109/03-а від 26.04.2018 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/171452 від 30.05.2018 р.), Чорноморського національного університету імені Петра Могили (довідка № 2/7.02.23/25 від 04.06.2018 р.), гуманітарно-педагогічного коледжу Мукачівського державного університету (довідка № 68 від 2.05.2018 р.), Самбірського педагогічного

коледжу імені Івана Филипчака (довідка № 04-12/238 від 24.05.2018 р.), Мукачівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №13 (довідка № 01-30/65 від 02.05.2018 р.) та навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I ступеня – гімназія» Мукачівської міської ради Закарпатської області (довідка № 01-13/66 від 24.05.2018 р.).

Джерельну базу дослідження становлять фонди Державного архіву Закарпатської області в Ужгороді та Берегові, архіви наукової бібліотеки Ужгородського національного університету, Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В.О. Сухомлинського, Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника; педагогічні, наукові, публіцистичні праці та літературні твори А. Волошина; наукові і публіцистичні праці сучасних дослідників, що стосуються педагогічної, просвітницької, наукової, релігійної та громадсько-політичної діяльності А. Волошина; педагогічна, історична, навчально-методична література з досліджуваної проблеми, біографічні джерела про життя і педагогічну діяльність А. Волошина; сучасні нормативні документи з питань організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

Хронологічні межі дослідження обумовлені роками життя та діяльності А. Волошина. Нижня межа (1900) визначається початком його педагогічної та просвітницької діяльності, а верхня (1945) – збігається з роком смерті педагога.

Апробація результатів дослідження здійснювалась шляхом їх оприлюднення на науково-практичних конференціях, зокрема,

міжнародних: «Актуальні проблеми і сучасні тенденції розвитку психології і педагогіки» (Лондон, Київ, 2011), «Наукові підсумки 2011 року» (Київ, 2011), «Теоретичні та методологічні проблеми сучасної педагогіки та психології» (Одеса, 2012), «Освіта дорослих як фактор розвитку дорослої людини в умовах сучасних соціальних змін» (Черкаси, 2012), «Соціальне виховання: від традицій до сучасності» (Київ, 2018); «Наука, дослідження, розвиток. Педагогіка» (Баку, 2018);

всеукраїнських «Інноваційний потенціал української науки – XXI століття» (Запоріжжя, 2011), «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук» (Дніпропетровськ, 2011), Третьої Всеукраїнської наукової конференції «Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики» (Дніпро, 2018);

на науково-методичних семінарах кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 17 публікаціях, з яких 15 одноосібних та 2 у співавторстві: 7 – у фахових науково-педагогічних виданнях, 2 – у фахових виданнях, включених до науково-метричної бази Індекс Копернікус; 1 – у зарубіжному виданні, 7 – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені у роботі, отримані автором особисто. У статті, опублікованій у співавторстві з Н. Гордієнко «Церква і релігія як інститут соціального виховання учнівської молоді Закарпаття на зламі XIX–XX ст.», особистий внесок здобувача полягає у

вивченні особливостей впливу церкви і релігії на процес соціалізації учнівської молоді Закарпаття на зламі XIX–XX ст. та окресленні ролі церкви і релігії у педагогічній концепції А. Волошина; у статті «Соціальне виховання як науково-педагогічна категорія» авторові належить аналіз генези поглядів на соціальне виховання як науково-педагогічну категорію, його зміст та педагогічний інструментарій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (377 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 287 сторінок, з них 201 сторінка основного тексту. Робота містить 9 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, її актуальність, визначено зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету й завдання, об'єкт і предмет роботи, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, подано відомості про їх апробацію, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні основи дослідження проблеми соціального виховання у педагогічній спадщині Августина Волошина»** – розкрито сутність соціального виховання як науково-педагогічної проблеми, проаналізовано особливості становлення та розвиток педагогічних поглядів А. Волошина, окреслено концептуальні засади соціального виховання учнівської молоді у його педагогічній спадщині.

У дисертації на підставі аналізу науково-педагогічних джерел з'ясовано, що соціальне виховання як суспільний феномен, який має тривалу історію становлення, є віддзеркаленням духовних і культурних цінностей суспільства, що на різних історичних етапах зумовлювали мету і зміст соціально-виховної роботи, її педагогічний інструментарій та роль і вагу соціальних інститутів, під впливом яких відбувався процес соціального становлення підростаючого покоління, рівень їх взаємодії у справі соціального виховання.

Установлено, що в сучасному науковому дискурсі дефініція «соціальне виховання» не належить до чітко визначених і обґрунтованих. Акцентовано увагу на різних підходах до її визначення сучасними науковцями та окреслено основні позиції, на яких ґрунтується це поняття, а саме: ототожнення соціального виховання з вихованням взагалі; виокремлення соціального виховання як особливого вектора організації виховної роботи поряд з іншими видами виховання; розвиток людини в спеціально створених виховних організаціях; формування соціально значущих якостей особистості, необхідних для її успішної соціалізації шляхом включення до різних видів соціальних відносин, соціально-корисної діяльності тощо.

У дослідженні доведено, що становлення та розвиток педагогічних поглядів А. Волошина необхідно розглядати у контексті його культурно-просвітницької, літературної та громадсько-політичної діяльності. Свою програму національної освіти А. Волошин реалізовував через укладання україномовних

підручників для народних шкіл і вчительських семінарій (загалом з-під пера видатного педагога вийшло понад 40 підручників рідною мовою для учнів та вчителів); через активну журналістську діяльність у єдиній руській газеті «Наука», яка під редакцією А. Волошина виходила з 1903 до 1918 р., а в наступному була реорганізована у тижневик «Свобода». Морально-повчальні статті, матеріали про життя та історію русинського народу, написані видатним педагогом, друкувалися на сторінках часописів «Підкарпатська Русь», «Учительський голос», «Учитель», «Наукового збірника товариства "Просвіта" в Ужгороді», тижневика та щоденної газети «Русин». А. Волошин був організатором і засновником на Закарпатті товариств «Просвіта» та «Учительська громада», що відіграли помітну роль у ствердженні української національної ідеї серед краян, у вихованні активного національно свідомого підростаючого покоління.

Своєрідною формою обґрунтування можливостей урізноманітнення шляхів просвітницької діяльності серед народу, дієвим джерелом впливу на розвиток його духовно-моральних якостей і національної свідомості постають літературні твори видатного педагога, що водночас виступають дослідницьким полем сучасної йому дійсності у світоглядному та соціальному аспектах. У такий спосіб педагог-просвітник намагався донести до краян відповіді на актуальні суспільні питання доби: цінність та необхідність науки, освіти; дотримання релігійної моральності, християнських чеснот; подолання соціальних вад.

Як громадсько-політичний діяч, А. Волошин відстоював інтереси простого народу, стояв на захисті цілісності Закарпаття, сприяв поширенню освіти серед краян.

З'ясовано, що погляди А. Волошина на соціальне виховання учнівської молоді формувалися у річищі реформаторської педагогіки («школа дій» В. Лая, прагматична педагогіка «навчання через діяльність» Д. Дьюї, Е. Паркхерст; функціональна педагогіка А. Фер'єр, експериментальна педагогіка Е. Меймана, трудова педагогіка Г. Кершенштайнера, педагогіка особистості Е. Вебер, Е. Лінде тощо), поширення педологічних ідей, спрямованих на отримання комплексного знання про дитину, органічного поєднання християнської і народної педагогіки з інноваціями, що диктували як ідеї педагогічного реформаторства, так і досягнення у різних наукових сферах, дотичних до проблем виховання.

Різні аспекти соціального виховання учнівської молоді висвітлено у багатому науково-педагогічному та публіцистичному доробку видатного педагога. Водночас найбільш контурно і докладно концептуальні засади соціального виховання учнівської молоді представлено у праці А. Волошина «О соціальнім вихованю», де він на широкому історико-педагогічному матеріалі дає ґрунтовний аналіз різних поглядів на сутність і педагогічний інструментарій соціального виховання, презентуючи на основі цього власне бачення його змісту, мети, методів та засобів, ролі соціальних інституцій у соціальному становленні та підготовці до самостійного життя учнівської молоді.

Окреслені видатним педагогом сутність і мета соціального виховання у досліджуваний період, його практична педагогічна діяльність є свідченням

випереджувального характеру реалізованої ним системи соціального виховання учнівської молоді.

Другий розділ – **«Соціальне виховання учнівської молоді Закарпаття в педагогічній концепції Августина Волошина»** – присвячено висвітленню поглядів видатного педагога на роль і значення сім'ї, школи і церкви як головних інститутів соціального виховання учнівської молоді.

У дослідженні акцентовано увагу на значенні сім'ї як першого інституту соціального виховання дітей, з якого, на переконання А. Волошина, починається відродження нації. Доведено, що формування особистості дитини у сімейному колі видатний педагог окреслював процесом органічного поєднання релігійного, морально-духовного, фізичного, розумового, естетичного, трудового та статевих напрямів соціального виховання, які підпорядковував як індивідуально-психологічним, так і віковим особливостям дитини. Наголошено на визначених педагогом умовах ефективного родинного виховання: тепла, доброзичлива атмосфера сім'ї та сумлінне виконання батьківських обов'язків; дотримання батьками мудрої любові до дітей, поєднаної з розумною вимогливістю до них; тісний контакт та взаєморозуміння батьків і дітей; позитивний приклад і авторитет батьків; знання батьками вікових особливостей розвитку дитини та застосування на цій підставі своєрідного «дозування» відповідних засобів й методів виховного впливу на неї. Серед дієвих засобів соціального виховання у сім'ї педагог виокремлював рідну мову, дотримання членами родини релігійної моральності, українських національних традицій, звичаїв, обрядів; організацію домашнього побуту, спільну трудову діяльність батьків і дітей. Зазначено, що серед методів родинного виховання особливого значення педагог надавав особистому прикладу батьків, залученню дітей до активної трудової діяльності; настанові, повчанню, заохоченню і покаранню. Стосовно двох останніх методів, то вчений наголошував, що заохочувати треба з дотриманням високої вимогливості до особистості дитини, а карати – виважено, не принижуючи її гідності. При цьому як заохочення, так і покарання батьками дитини повинні чітко відповідати її вчинку.

Схарактеризовано значення та роль школи як інституту соціального виховання учнівської молоді Закарпаття в оцінці А. Волошина. Саме у соціально-виховній діяльності народної школи, яка «не повинна бути безбарвною національно і релігійно», «школою студеного розвивання розуму», видатний педагог вбачав не тільки шлях формування національної ідентичності учнівської молоді, збереження та розвиток українських національних і культурних цінностей, які передаються від одного покоління до іншого, але й ту могутню силу, що сприяє соціальним змінам, які відбуваються у суспільстві завдяки цілеспрямованому соціальному вихованню підростаючого покоління. Акцентовано увагу на тому, що роль школи у соціальному вихованні підростаючої особистості, за А. Волошином, полягала не тільки у спеціальній організації шкільного життя (насамперед учнівського самоврядування, довірливих стосунків між вчителем і учнями), а й у змісті освіти – системі навчальних дисциплін, які повинен опанувати учень; методах і засобах навчання і виховання. При цьому

особливе значення він надавав рідній мові школярів, якою здійснювався освітній процес і яку вони опанували як самостійну навчальну дисципліну.

У дослідженні з'ясовано бачення видатним педагогом ролі вчителя як головного суб'єкта соціального виховання учнівської молоді в школі. Важливим у поглядах А. Волошина вбачається концепт педагогічної майстерності вчителя, який викристалізувався із широкої дискусії серед освітянських діячів на початку ХХ ст. щодо сутності педагогіки як науки і мистецтва.

На основі аналізу педагогічних праць А. Волошина окреслено вимоги, які він висував до особистісних якостей вчителя-вихователя та його професійної діяльності: всеосяжна любов до дітей, народно-світоглядна позиція та національно-ідейні переконання, відданість учительській справі; досконале володіння предметом та методиками навчання і виховання на основі гуманних стосунків та гармонійної взаємодії з учнем, авторитет серед учнів і колег; здатність бути позитивним прикладом для учнівської молоді з метою включення в учнів психологічного механізму наслідування.

Окреслено низку завдань, що мають бути розв'язані школою: берегти здоров'я учнів; розвивати тілесну силу, плекати добрі забави і спорт; подавати знання; розвивати розуміння законів і краси природи; знайомити з народним мистецтвом; готувати до різних життєвих обставин, зокрема шляхом виховання любові до праці, до самостійного життя.

У розділі з'ясовано бачення видатним педагогом соціально-виховної та соціальної місії церкви на теренах Закарпатського краю, що найбільш повно представлено у працях «О соціальнім вихованю», «Загальна педагогіка» та «Греко-католичеська церков у Подкарпатской Руси». Педагог підкреслює таку соціально спрямовану діяльність священослужителів, як написання перших азбук і підручників для народних шкіл, видання перших руських газет («Церковної газети», «Світа», «Карпата», «Листка», «Наука» та ін.), створення першої найбільшої єпархіальної бібліотеки тощо. Особливу увагу акцентує видатний педагог на значенні взаємодії церкви, родини та школи у соціальному вихованні учнівської молоді. Ця взаємодія, на його переконання, передбачає релігійне виховання, що здійснюється як безпосередньо самою церквою через пряму діяльність, так і шляхом її впливу на сім'ю, навчання релігії в школі та наповнення релігійно-моральним змістом шкільних навчальних дисциплін. Ідеали релігійного і народного життя, за А. Волошином, «конкретизують напрям особистості вихованця та ведуть його к цілям соціального виховання». Продуктивною стає ідея видатного педагога про релігійно-морально налаштовану школу як можливу консолідуючу платформу у попередженні конфесійних протистоянь насамперед завдяки створенню умов для навчання і виховання дітей, які належать до різних віросповідань (радив «по можливості до одної класи приділити учеників одного віросповідання й дати туди вчителя тої релігії»). Сама можливість впровадження такої організації освітнього процесу у народній школі слугувала прикладом шляху порозуміння для населення, підносила авторитет школи серед краян і, безумовно, була потужним чинником соціального виховання учнівської молоді. І в цьому, на наше переконання,

полягає справжня громадянська позиція А. Волошина як педагога, церковно-релігійного і політичного діяча, гуманіста.

У ході наукового пошуку встановлено, що теоретичні ідеї та досвід соціального виховання А. Волошина можуть бути творчо осмислені на нинішньому етапі розвитку суспільства, оскільки актуальним залишається питання організації соціально-виховної роботи, спрямованої на формування національної ідентичності, соціально значущих якостей, ціннісного потенціалу учнівської молоді, її здатності успішно функціонувати в умовах сучасного глобалізованого, постіндустріального, інформаційного суспільства. Акцентовано увагу на головних викликах сьогодення (послаблення виховної ролі сім'ї, зміна пріоритетів у сфері агентів соціалізації, поширення негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі, загострення мовного питання в Україні тощо), що дало змогу віднайти певну аналогію між минулим і сучасністю та зумовило доцільність творчого використання педагогічної спадщини А. Волошина у сучасній освітньо-виховній та соціально-педагогічній теорії і практиці.

ВИСНОВКИ

Результати виконаного дисертаційного дослідження уможливили такі висновки:

1. На основі аналізу науково-педагогічних джерел, генези поглядів на мету і сутність соціального виховання доведено, що на різних етапах розвитку людства воно не було однаковим – різнилися і мета його здійснення, і зміст, педагогічний інструментарій та роль і вага соціальних інститутів, рівень їх взаємодії у вихованні підростаючого покоління. Однак важливою спільною рисою залишалось те, що в усі часи людина готувалася не до життя загалом, а до життєдіяльності в конкретних соціокультурних умовах.

З'ясовано, що до теперішнього часу остаточно не уклалося загальновизначене розуміння дефініції «соціальне виховання» насамперед через різні підходи до її тлумачення, однак за усієї відмінності у трактуванні науковцями, у всіх дослідників є спільне прагнення показати, що соціальне виховання передбачає як формування в людини тих соціально значущих якостей, необхідних для успішної соціалізації, так і створення для цього відповідних умов різними соціальними інститутами.

Встановлено, що соціальне виховання у педагогічній концепції А. Волошина – це практико-орієнтована різновекторна (охоплює всі види виховання) виховна діяльність, спрямована на формування соціально значущих якостей особистості, системи соціальних знань, норм і цінностей, необхідних для її всебічного розвитку, успішного соціального становлення шляхом засвоєння соціального досвіду та духовних надбань українського народу, основу якої становлять християнське віровчення та українська національна ідея як консолідуючий фактор у виробленні активної життєвої позиції учнівської молоді.

З'ясовано, що мета соціального виховання у педагогічній концепції А. Волошина зумовлена необхідністю утвердження української національної

ідеї, пропаганди користі освіти, науки, впровадження нових форм культурно-громадського життя, що формувалися на тлі асимілятивної політики панівних класів на Закарпатті, зубожіння та безграмотності автохтонного населення, посилення національно-визвольних рухів на межі XIX–XX ст.

Окреслені видатним педагогом сутність, мета та інструментарій соціального виховання у досліджуваній період, його практична педагогічна діяльність є свідченням випереджувального характеру реалізованої ним системи соціального виховання учнівської молоді, що значною мірою солідаризується з фундаментальними положеннями сучасної педагогічної науки.

2. На основі узагальнених біографічних даних, аналізу науково-педагогічних, публіцистичних праць, літературно-просвітницької творчості схарактеризовано досвід педагогічної діяльності А. Волошина, обґрунтовано його внесок у розробку теоретичних та практичних засад соціального виховання учнівської молоді. Визначено чинники, під впливом яких формувався світогляд А. Волошина як педагога та культурно-освітнього діяча, серед яких особливо значимими вважаємо: вплив батьківської сім'ї, яка заклала підвалини його екзистенційного та національного світогляду, ознайомлення і творче осмислення реформаторських гуманістичних ідей видатних представників зарубіжної та української педагогіки другої половини XIX – початку XX ст. з проблем виховання; складні історичні умови, насичені важливими подіями, пов'язаними як з історією Закарпатського краю у складі Австро-Угорщини, а надалі – Чехословаччини, так і зростанням визвольних тенденцій, посиленням на Закарпатті початку XX ст. суспільного руху; налагодження зв'язків з науковцями та культурно-освітніми діячами Галичини, Словаччини, Чехії, Угорщини. Доведено, що А. Волошина як педагога неможливо розглядати поза культурно-просвітницькою, літературною та громадсько-політичною діяльністю.

3. Визначено та схарактеризовано концептуальні засади соціального виховання у педагогічній спадщині А. Волошина, основу яких становить органічне поєднання християнської і народної педагогіки з інноваціями, що диктували як ідеї педагогічного реформаторства, так і досягнення у різних наукових сферах, дотичних до проблем виховання (філософія, психологія, соціологія тощо).

У центрі концепції і головним об'єктом соціального виховання, за А. Волошином, перебуває дитина з властивими їй вродженими задатками, здібностями, талантами. При цьому головним завданням соціального виховання є забезпечення розвитку цих чинників, формування національно свідомої, гуманної, соціально зрілої, творчої і працелюбної особистості, здатної до свідомого суспільного вибору й збагачення інтелектуального, духовного і культурного потенціалу свого народу. Водночас об'єктом соціального виховання у педагогічній концепції А. Волошина, окрім дитини, учня, виступає і доросле населення Закарпатського краю, насамперед батьки, які, тільки будучи прикладом для своїх дітей, здатні забезпечити їх повноцінний всебічний розвиток.

Результативність соціально-виховного процесу у педагогічній концепції А. Волошина залежить від дотримання вихователем вимог, що знаходять втілення у таких принципах: цілеспрямованості; урахування вікових, статевих, індивідуально-психологічних особливостей особистості та опори на позитивне

у вихованні; природовідповідності, народності й етнізації, гуманізації та демократизації; поєднання поваги до особистості з розумною до неї вимогливістю, зв'язку виховання з життям і працею; єдності свідомості і поведінки, єдності педагогічних вимог з боку школи, сім'ї і церкви до соціального виховання учнівської молоді.

4. Доведено, що серед найважливіших інститутів соціального виховання учнівської молоді педагог виокремлював сім'ю, школу та церкву, кожен з яких володіє певною системою засобів і методів впливу на особистість дитини і дорослого. Аналіз науково-педагогічних праць А. Волошина уможливив дійти висновку, що, розглядаючи ці інститути соціалізації, він наголошував на важливості їхньої взаємодії, співпраці та дотриманні спільних вимог у справі виховання підростаючого покоління на різних вікових етапах його становлення.

Переконаний у тому, що соціальне виховання особистості не повинно розпочинатися на порозі школи, видатний педагог особливу увагу звертав на роль та значення інституту сім'ї, родинного виховання у соціальному становленні особистості, оскільки у ранньому дитинстві сім'я є тим єдиним соціальним середовищем, через яке дитина сприймає навколишній світ, успадковує й активно трансформує набуті ціннісні настанови, стереотипи мислення, способи поведінки, ставлення до оточення і до самої себе. А отже, особливості сімейного виховання, «життєві сценарії» сім'ї відбиваються на усій подальшій долі дитини.

У своїх працях А. Волошин піднімав питання не тільки стратегічної мети соціального виховання у сім'ї, але й ролі батьків у її досягненні, впливу особливостей організації родинного життя на результативність виховання дітей, напрямів і методів родинного виховання. Звертав увагу на важливість взаємодії школи і сім'ї, єдності індивідуальної (родинної) і колективної (шкільної) форм соціального виховання учнівства, зазначаючи, що тільки тоді, коли обидві форми виховних впливів взаємно доповнюють свою роботу, виховання буде корисним для дитини.

У школі бачив ту інституцію, яка здатна не тільки зберегти національну ідентичність русинського народу, а й шляхом цілеспрямованої освіти та соціального виховання формувати національно свідоме, всебічно розвинуте підростаюче покоління.

З'ясовано, що результативність соціально-виховного процесу в школі, за А. Волошином, цілковито залежить від головної особи – вчителя, його особистісних якостей, світоглядної позиції, ціннісних орієнтирів, рівня сформованих знань та методичної підготовки до розв'язання актуальних завдань соціального виховання учнівської молоді, здатності вчителя до самоосвіти та самоудосконалення.

Встановлено, що А. Волошин усією своєю педагогічною діяльністю переконливо доводив, що виховання, в основі якого лежать саме християнські цінності та християнська мораль, – це єдиний шлях збереження та утвердження української нації, національної культури, що виховати морально без релігії неможливо і це – аксіома; велику надію покладав на церкву як інститут соціального виховання у справі піднесення життя краян, русинського національно-культурного відродження, консолідації русинських національних сил.

Наголошено на значенні духовно-морального виховання у школі і сім'ї, на ролі церкви, родини і школи у соціальному становленні учнівської молоді, на важливості їхньої взаємодії.

5. Обґрунтовано значення педагогічної спадщини А. Волошина для сучасної освітньо-виховної та соціально-педагогічної теорії і практики.

Оновлена парадигма розвитку шкільної освіти знаходить прояв у статусі соціального виховання як найважливішого пріоритету в освіті учнівської молоді, систематичному та цілеспрямованому впливові на її духовний, інтелектуальний, моральний, фізичний, естетичний розвиток. Доведено, що розв'язання сучасних проблем соціально-виховної практики неможливе без ретельного аналізу історичного досвіду.

Серед пріоритетних завдань можливості застосування педагогічних поглядів А. Волошина у процесі соціального виховання учнівської молоді в сучасних умовах визначено такі: формування національно свідомої, духовно багатої, гуманної, соціально зрілої, творчої і працелюбної особистості, здатної до саморозвитку й самоудосконалення; організація навчання і виховання учнівської молоді з орієнтацією на майбутнє, а не тільки на те, що потрібно тут і зараз; створення у закладі освіти сприятливих умов для повноцінної самореалізації, саморозвитку кожної особистості, її самоактуалізації; посилення уваги з боку школи, сім'ї, громадськості до профілактики негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі (алко- та наркозалежність, булінг, злочинність, статева деморалізація тощо); налагодження тісної співпраці всіх соціальних інститутів у справі соціального виховання підростаючого покоління на основі спільно виробленої мети; організація соціально-педагогічної роботи з сім'ями школярів, активізація психолого-педагогічної просвіти батьківської громадськості на основі розширення засобів і методів її здійснення; професійна підготовка нового вчителя для нової школи.

Включення ідей соціального виховання А. Волошина до контексту соціально-педагогічної практики, орієнтація на соціально-виховні компетенції представників соціономічних професій (вчителів, соціальних педагогів/соціальних працівників, вихователів педагогічних установ різного типу тощо) підкреслює нагальну необхідність постійного теоретичного і практичного осмислення проблем соціального виховання.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів піднятої проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок можуть стати дослідження особливостей використання концепції соціального виховання А. Волошина у процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бобела С. Августин Волошин про особливості соціального виховання дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування / Світлана Бобела //

Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія Педагогіка і психологія. – Ялта, 2012. – Вип. 36, ч. 2. – С. 218–223.

2. Бобела С. Августин Волошин про фактори соціального виховання учнівської молоді / Світлана Бобела // Горизонти освіти. Психологія. Педагогіка : науково-методичний журнал. – Севастополь : Рібест, 2012. – № 3. – Т. 2. – С. 15–18.

3. Бобела С. Духовне виховання як чинник соціального становлення учнівської молоді у педагогічній спадщині Августина Волошина / Світлана Бобела // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Вип. 37. – 2012. – С. 32–34.

4. Бобела С. Погляди Августина Волошина на родинне виховання як фундамент соціального виховання учнівської молоді / Світлана Бобела // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань, 2012. – С. 163–168.

5. Бобела С. Роль учителя як суб'єкта соціального виховання учнівської молоді в науково-педагогічній спадщині Августина Волошина / Світлана Бобела // Вісник Черкаського університету : наук. журн. Вип. № 10 (223) Серія «Педагогічні науки» / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – С. 25–30.

6. Бобела С. Погляди Августина Волошина щодо взаємодії школи та сім'ї у соціальному вихованні учнівської молоді / Світлана Бобела // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2016. – № 3 (300). – С. 137–43.

7. Бобела С. Впровадження ідей соціального виховання Августина Волошина в умовах сучасної загальноосвітньої школи / Світлана Бобела // Молодь і ринок. – 2018. – № 4 (159). – С. 125–129.

8. Бобела С. Соціально-виховна місія літератури у педагогічній концепції Августина Волошина / С. Бобела // Monografia pokonferencyjna: Science, research, development. Pedagogy 6. – Baku : Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2018. – S. 6–11.

9. Бобела С. Церква і релігія як інститут соціального виховання учнівської молоді Закарпаття на зламі XIX–XX ст. / С. Бобела, Н. Гордієнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. – Випуск 24 (II том) : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – С. 188–196.

10. Гордієнко Н. Соціальне виховання як науково-педагогічна категорія / Ніна Гордієнко, Світлана Бобела // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки», № 1. – Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2018. – С. 23–29.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Бобела С. Вклад педагогічного досвіду Августина Волошина в розробку теоретичних та практичних засад соціального виховання учнівської

молоді / Світлана Бобела // Інноваційний потенціал української науки ХХІ сторіччя : збірник доповідей чотирнадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції (12–20 грудня 2011 року). – Запоріжжя, 2011. – С. 8–11.

12. Бобела С. Ідеї соціального виховання учнівської молоді в педагогічному доробку Августина Волошина / Світлана Бобела // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (17 травня 2011 року) : у 2-х частинах. – Д. : ТОВ «Інновація». – Ч. 2. – С. 98–100.

13. Бобела С. Роль школи в соціальному вихованні учнівської молоді Закарпаття міжвоєнного періоду в оцінці Августина Волошина / Світлана Бобела // Актуальні проблеми і сучасні тенденції розвитку психології та педагогіки : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, Лондон, 24 – 28 листопада, 2011 року). – Київ – Лондон, 2012. – С. 79–81.

14. Бобела С. Соціалізація та соціальне виховання учнівської молоді Закарпаття у контексті педагогічної спадщини Августина Волошина / Світлана Бобела // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 грудня 2011 року). – Київ, 2011. – С. 46–48.

15. Бобела С. Методологические основы социального воспитания учащейся молодежи в педагогическом наследии Августина Волошина / Светлана Бобела // Современная наука: тенденции развития : материалы II Международной научно-практической конференции. Том I. – Краснодар, 2012. – С. 127–129.

16. Бобела С. Суспільно-політичні і культурно-освітні передумови, які визначили характер соціального виховання учнівської молоді на Закарпатті в оцінці Августина Волошина / Світлана Бобела // Теоретичні та методологічні проблеми сучасної педагогіки та психології : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (27–28 січня 2012 року). – Одеса, 2012. – С. 39–40.

17. Бобела С. Розвиток педагогічних поглядів А. Волошина у контексті його культурно-освітньої та громадської діяльності / Світлана Бобела // Вісник соціально-гуманітарного факультету : збірник наукових праць. Вип. VI / за ред. Л. І. Смеречак, А. В. Федорович. – Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2018. – С. 12–19.

АНОТАЦІЇ

Бобела С. І. Соціальне виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині Августина Волошина. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2018.

У дисертації проаналізовано генезу поглядів на соціальне виховання як наукову проблему; охарактеризовано досвід педагогічної діяльності закарпатського діяча А. Волошина, його внесок у розробку теоретичних та практичних засад соціального виховання учнівської молоді; виокремлено концептуальні засади соціального виховання у педагогічній спадщині А. Волошина; окреслено особливості впливу соціальних інститутів – сім'ї, школи, церкви – та педагогічного інструментарію на процес соціального виховання учнівської молоді у

педагогічній концепції А. Волошина; обґрунтовано значення педагогічної спадщини А. Волошина для сучасної освітньо-виховної та соціально-педагогічної теорії і практики.

Ключові слова: А. Волошин, соціальне виховання, педагогічна спадщина А. Волошина, концепція соціального виховання, соціальні інститути, педагогічний інструментарій соціального виховання.

Бобела С. И. Социальное воспитание учащейся молодежи в педагогическом наследии Августина Волошина. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко, Дрогобыч, 2018.

В диссертации проанализирован генезис взглядов на социальное воспитание как научную проблему; охарактеризованы опыт педагогической деятельности закарпатского деятеля А. Волошина, его вклад в разработку теоретических и практических основ социального воспитания учащейся молодежи; выделены концептуальные основы социального воспитания в педагогическом наследии А. Волошина; обозначены особенности влияния социальных институтов – семьи, школы, церкви – и педагогического инструментария на процесс социального воспитания учащейся молодежи в педагогической концепции А. Волошина; обосновано значение педагогического наследия А. Волошина для современной образовательно-воспитательной и социально-педагогической теории и практики.

Ключевые слова: А. Волошин, социальное воспитание, педагогическое наследие А. Волошина, концепция социального воспитания, социальные институты, педагогический инструментарий социального воспитания.

Bobela S. I. Social education of student youth in the pedagogical heritage of Augustine Voloshina. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences on specialty 13.00.01 – general pedagogics and history of pedagogy. – Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko, Drohobych, 2018.

The dissertation is a theoretical study of the problem of social upbringing of student youth in the pedagogical heritage of A. Voloshin.

The urgency of the research problem is determined by the intensity of socio-political and socio-economic changes taking place in modern Ukraine, the diverse orientation of value-orientation preference that became the main characteristics of Ukrainian society at the beginning of the XXI century, which led to an increase in the dynamics of change in the content and factors of the socialization of the younger generation, at the forefront of the problem of activating the human factor, the purposeful formation of socially important qualities of personality necessary for its success socialization.

The radical reform of all branches of Ukrainian society significantly influenced the educational system, the process of social upbringing of children and young people

put into a situation of adaptation to fundamentally new living conditions, and the free development of a democratic civil society. The analysis of psychological and pedagogical sources and the experience of organizing the educational process in the context of reforming the educational field revealed the existence of a number of contradictions in the theory and practice of social education: the requirements of ensuring the optimal conditions for the socialization and development of student youth and the inadequate social background of the organization of the educational process in modern conditions, which is conditioned as negative trends in the development of civilization in general and crisis phenomena in the Ukrainian society; the need to form socially significant personal qualities that are in line with the dynamism of modern society in the student's youth and are necessary for the successful functioning of it, the goals and content of education, pedagogical tools of social education in modern schools and other social institutions; the necessity of introducing progressive ideas of humanization and democratization of social life and educational practice and reducing the educational and socializing function of education on the background of the spread of the attitude towards it as «educational service»; the need of student youth in self-improvement, seeking answers to the question of the meaning of life and lack of vital competence, limited experience of practical and spiritual mastery of reality; the importance of implementing the actual provisions of social education in the pedagogical heritage of A. Voloshin and the lack of representation of his work both in educational and educational practice in general, and, in particular, in the practice of preparing future educators in Ukraine. This, in turn, raises the need to appeal to the pedagogical heritage of the past, which serves as a reliable source for the development of the modern system of education, in particular to the analysis of the views of A. Voloshin on the essence, social institutes and pedagogical tools for social education of students young people.

The study found that A. Voloshin's pedagogical views should be considered in the inextricable unity of his cultural, educational, literary, religious and socio-political activity in the difficult historical conditions of the Transcarpathian region at the turn of the XIX–XX centuries.

On the basis of analysis of various scientific sources and archival materials, the views of the outstanding teacher on the role and importance of the main social institutes and pedagogical tools of social education of student youth in the studied period are highlighted, which are solidarized with the fundamental provisions of modern pedagogical science. The emphasis is placed on the fact that social education, according to A. Voloshin, a true citizen of his country is carried out under the influence of such social institutions as family, school and church, each of which has its own system of means and methods of influencing the personality of the child and the adult, as well as from an adult to a child, but they are united by common goals of social education, based on which the only educational ideal of Ukrainian, based on two basic principles: the upbringing of a person on the principles of Christian morals and on the achievements of the spiritual STI Ukrainian people.

The research has proved that in the center of the pedagogical concept of A. Voloshin and the main object of social education is a child with inherent her

innate instincts, abilities, talents. The main task of the organization of the social-educational process is to ensure the development of these factors, the formation of a nationally conscious, moral-religious, humane, socially mature, creative and hard-working personality capable of conscious social choice and enrichment of the intellectual, spiritual and cultural potential of their people.

The practical significance of the study is to systematize and synthesize the accumulated material on the problems of social upbringing of pupils, which is the basis for the study of multicultural educational space in multinational Ukraine.

Key words: A. Voloshin, social upbringing, pedagogical legacy A. Voloshin, concept of social education, social institutes, pedagogical tools of social education, socialization.

Підписано до друку 24.10.2018 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Вид. арк. 0,9. Зам. 230. Тираж 100. Друк на ризографі.

Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка
82100 Дрогобич, вул. І. Франка, 24.